

trijenale jugoslovenske umetnosti postali su savremeni ostajući verni sebi

corriere della sera — 26. juli 1970.

gillo dorflès

Koje su bitne karakteristike velikog Trijenala jugoslovenske umetnosti otvorenog ovih dana u Beogradu? To je teško precizirati u nekoliko redova: međutim, već na prvi pogled na prostrane sale ovog modernog muzeja (projektant arh. Antić), koji izlaže dela najboljih živih jugoslovenskih umetnika, uočavaju se jasno neke činjenice:

1. jedna nesumnjiva izražajna živost koja ne zaostaje za istovremenim internacionalnim iskustvima, mada se u nekim slučajevima razvija i mimo njih;

2. jedna, takođe značajna, razlika u odnosima između pojedinih republika koje sačinjavaju današnju jugoslovensku federaciju. Pre svega, evidentna je razlika između Slovenaca, Hrvata i Srba: prvi, oni severniji, najviše su raspricani, drugi su stroži i »najmoderniji«, dok su treći najviše pod francuskim uticajem, bliski nadrealizmu.

No ne bih želeo da se preko ovih mojih tvrdnji dobije utisak da etničke komponente dominiraju nad estetičkim: štaviše, jedna od jugoslovenskih srećnih okolnosti jeste da je uspela vrlo brzo da ažurira svoju umetnost i u vremenu od dve decenije odlučno da se probije na evropski nivo, zavisno od vlastitih kulturnih inicijativa, a da pritom nije izgubila, kao što se to dešavalo drugima, one svoje nacionalne karakteristike koje su toliko važne za očuvanje kulturne originalnosti jedne zemlje; pogotovo ako je ta zemlja, kao što je to slučaj Jugoslavije, prihvatila neke doprinose komunističke misli a da nije postala rob neo-realističkog formalizma koji, na žalost, još uvek razjeda umetnost mnogih zemalja istočne Evrope.

Upravo o »neorealizmu« tu nema ni traga: niti bilo kakve rodoljubive retoričnosti o partizanskim ili političkim trijumfima. Ne treba zaboraviti (a Italija bi trebalo da nauči) da su se u prvim posleratnim godinama u Jugoslaviji podizali spomenici palim žrtvama i u apstraktnom stilu. Štaviše, po udaljenim selima narod je dolazio u kontakt sa modernom umetnošću preko spomenika podignutih u spomen na herojsku borbu ovog naroda.

Ako se, dakle, realizam ne razvija, razvija se još uvek jedna nadrealistička struja koja se često udružuje sa folklornom komponentom (ne treba zaboraviti važnost koju ovde ima fenomen »naivne« umetnosti, slikara seljaka, što je sada, na žalost, postalo dobar komercijalni posao). Bilo bi dovoljno setiti se umetnika kao što je Stupica, inače malo poznat u inostranstvu, koji je sa svojim svetom — narativnim ili krajnje aktuelnim — znao da izgradi jednu novu narodnu mitologiju, kao što su to takođe uradili drugi umetnici koji su vezani za ekspresionističke (Hegedušić, Pregelj, Debenjak, Lubarda) ili znakovne formule (Bernik).

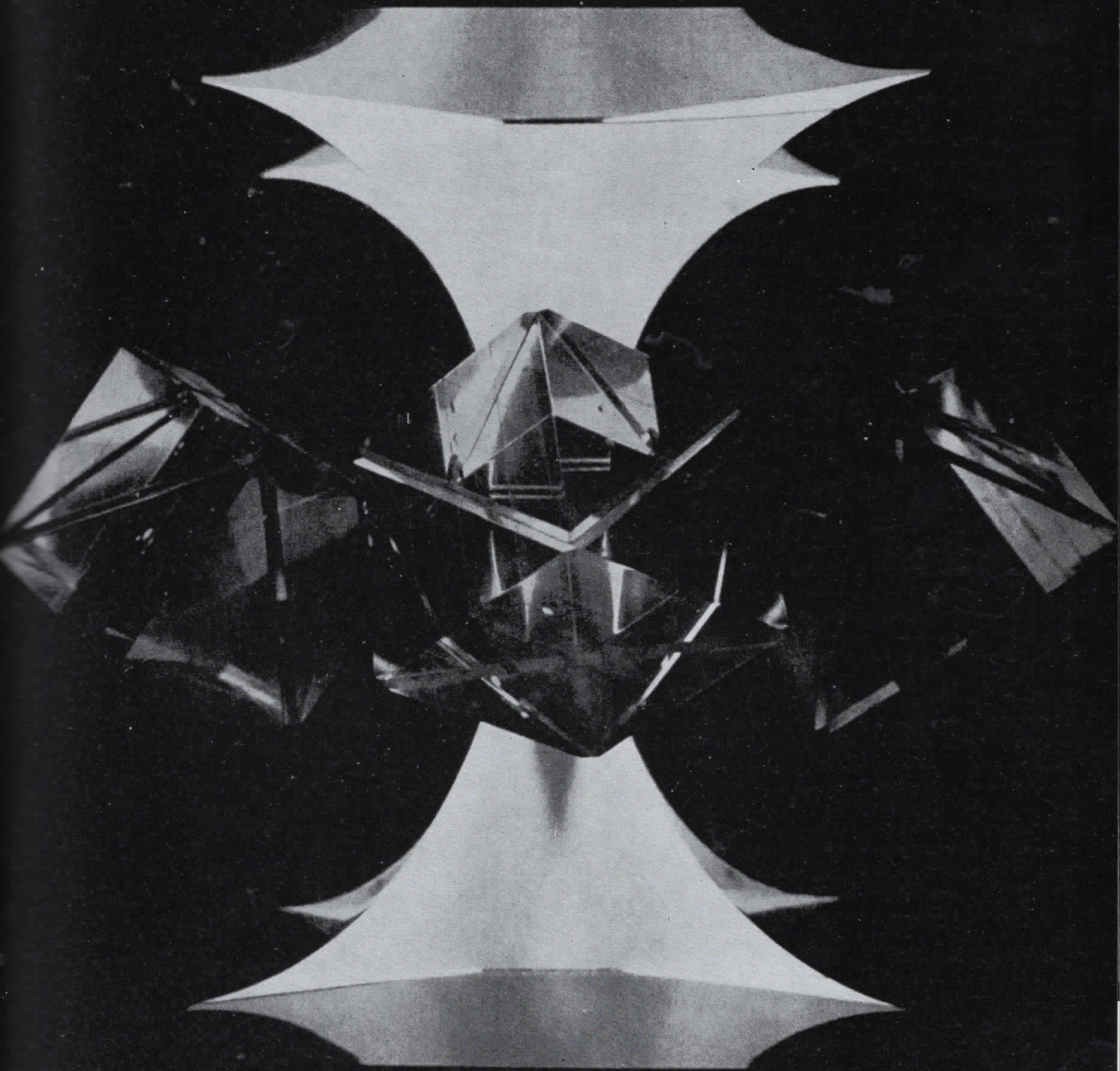
S druge strane, ne nedostaju na ovom Trijenalu ni primeri internacionalnog stila tipa »primarnih struktura« američkog porekla, među kojima nalazimo ne mnogo originalna dela, kao ona Lapajnea, Grabuła, Kauzlarica i Šibenikove, ili »kinetičara« Galića, Novaka, Srneca, Šibenik i Tršara.

Ne nedostaju takođe ni primeri »novih tendencija« koje preko jedne nove evolucije programiranog konstruktivizma, poslednjih dest godina sačinjavaju najveći jugoslovenski doprinos internacionalnoj umetnosti: na ovom području mogu se pre svega istaći zagrebački umetnici Picelj, Rihter, Šutej, pa Tomašević, Tihec, Tršćanin Zajec, Damnjanović, da nabrojimo samo najbolje.

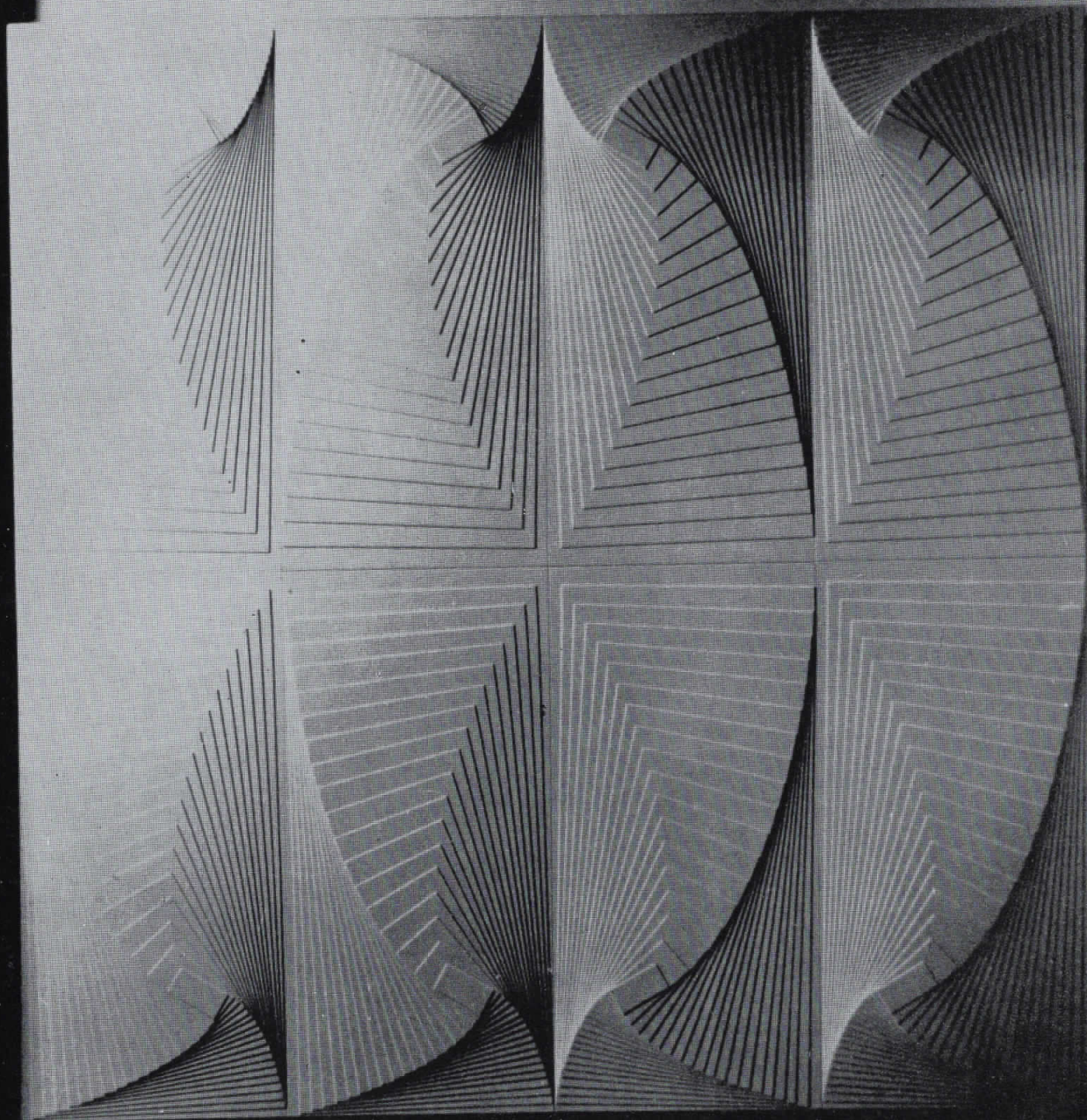
Pa ipak, možda najveća pažnja bi trebalo da bude posvećena srpskim umetnicima, danas još uvek malo poznatih u inostranstvu, počev od najstarijih i dalje vernih francuskom postimpresionizmu (kao što su Marko Čelebonović, Gvozdenuć, Milosavljević, Lubarda), pa zatim, nekih iz srednje generacije među kojima je i Protić (slikar, poznati kritičar i upravnik beogradskog Muzeja savremene umetnosti), umetnik retkog »tonalnog« senzibiliteta, Zoran Petrović, koji u skulpturama (ironičnim i podrugljivim) ne dostiže oštrinu svojih grafika, Veličković, izuzetno nadaren mada je dosta pod uticajem savremenih modela užasa, i mnogi drugi kao što su Šuštarčić, Ivković, Pavlović. Neki pokušaji »pop-arta« (Lončarić, Đak, Otašević) stoje daleko od američkih uzora upravo zbog svojih »narodnjačkih« osobina. Ne nedostaju ni stroga istraživanja na planu »kibernetičke umetnosti« (Zoran Radović i Bonačić) i ona nisu neinteresantna. »Siromašnim« tendencijama internacionalne umetnosti pripada slovenačka grupa »OHO«, bliska sličnim italijanskim i američkim iskustvima (Pogačnik, Šalamun, Nez, Matanović). To je grupa simpatičnih mladića, nalik na naše mladiće duge kose ili na američke hipike, zaokupljena Zenom i Jogom učenjem, grupe dobro vaspitanih mladića i pre svega izuzetne vere u svoje estetičko-političke stavove, što su ujedno i potvrdili svojim spavanjem u šatoru ispred muzeja, bez obzira na nepredviđene vremenske promene i kišu. Njihovi radovi — jasnog »situacionog« tipa, merenja terena, snimanje događaja i ekološke situacije — obogaćeni su još jednim prilogom koji se odnosi na njihovo bavljenje konkretnom i vizuelnom poezijom (čemu se takođe pridružuje »tipopoezija« Beograđanke Biljane Tomić) i u tome se ovde, čini mi se, njihova imaginacija kompletno ispoljava.

prevod b. t.

aleksandar srnec, objekat »200470«

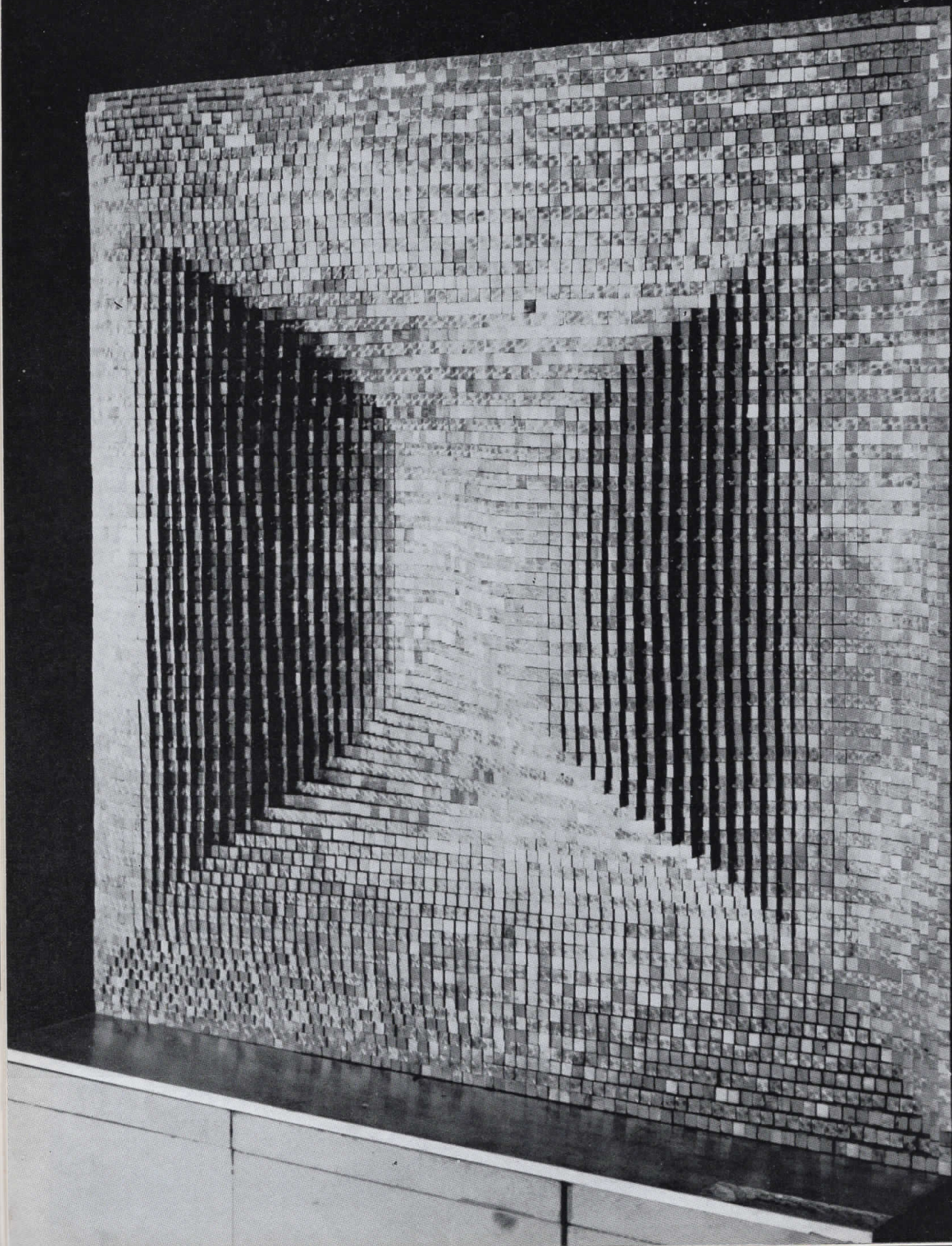

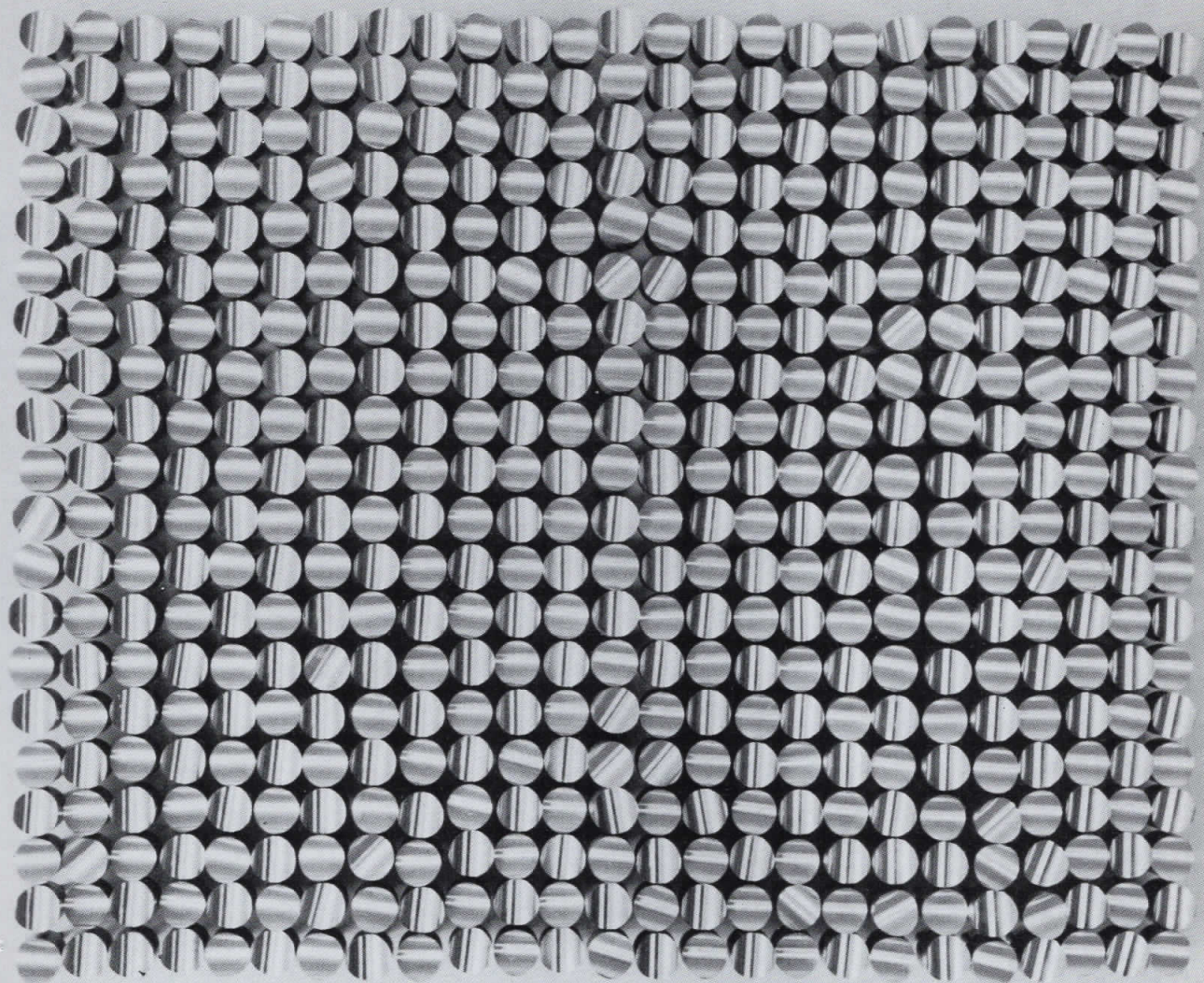
juraj dobrović, reljef 2, 1969 kolaž

strana 26

miroslav šutej,
city 2, 1970 kolaž

27

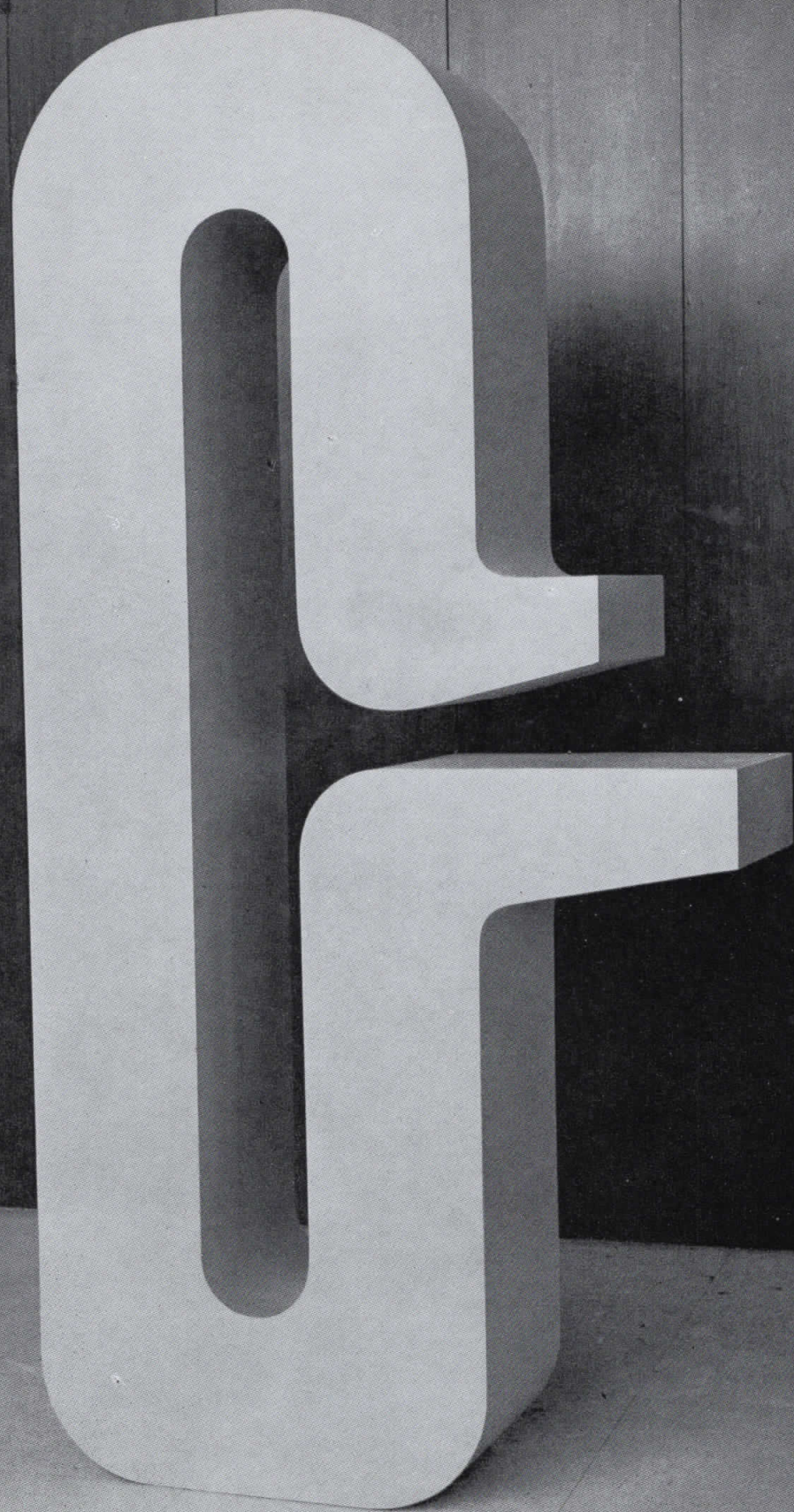

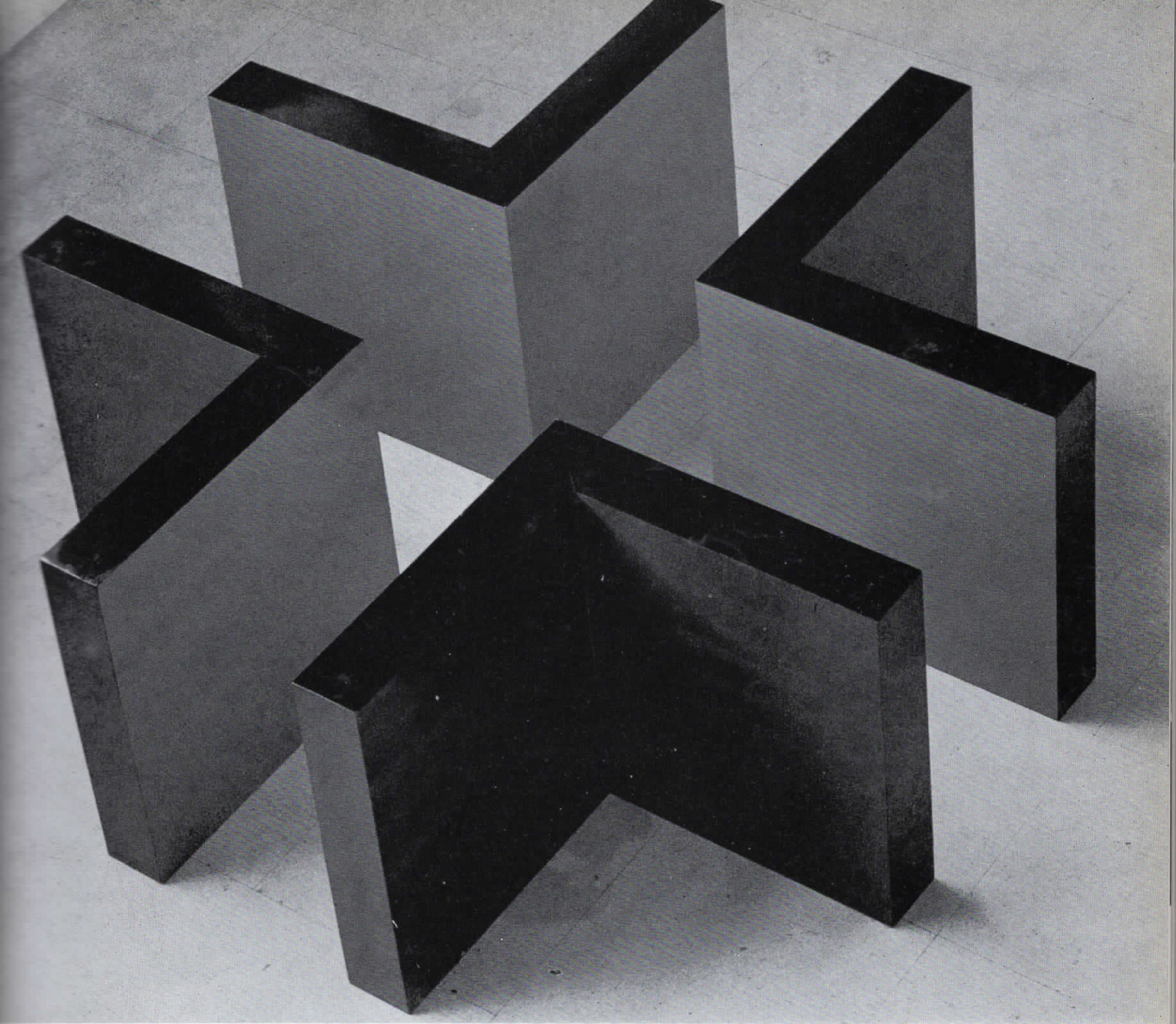
ivan picelj, lisca, 1969 drvo-metal

strana 28

vjenceslav richter,
diasin I, 1969
aluminijum

29

dragica čadež-lapajne, sastavljeni znak I, 1969 bojeno drvo

strana 30

jordan grabul,
instinkt, 1970
bojeno drvo

strana 32

france rotar,
kugla sa jezgrom
bronzna

strana 33

zoran petrović,
velika glava sa malim ukrasom,
1969 aluminijum i vareno gvožđe

strana 34

toma šijak,
musandra

